

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ПОСОБНИЦТВА ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ (СТ. 111-2 КК УКРАЇНИ)

Анотація. У статті розглядаються проблемні питання, що виникли в результаті доповнення КК України ст. 111–2, досліджуються шляхи усунення виявлених недоліків.

Не визнаючи криміналізовані у ст. 111–2 КК діяння ані зрадою ані колабораційною діяльністю, а утворюючи нове поняття, – «пособництво державі-агресору», і не пропонуючи при цьому розмежувальних ознак, законодавець додатково ускладнює кваліфікацію форм співпраці з агресором та посилює невизначеність у їй без того не бездоганному понятійному апараті злочинів проти основ національної безпеки України.

Аналіз диспозиції ст. 111–2 та існуючих до її прийняття норм КК України свідчить про те, що наявні склади кримінальних правопорушень вже містили підстави притягнення винуватої особи до кримінальної відповідальності за різноманітні форми співпраці (допомоги, пособництва) з представниками держави-агресора, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, в тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, а відтак необхідності у її прийнятті взагалі не було.

Ситуація, що склалася, не сприяє чіткості кримінально-правової оцінки дій осіб, що надають допомогу (сприяють) державі-агресору, гальмує досудове розслідування, а крім того, з урахуванням утворених нормативним «люфтом» корупційних ризиків, відкриває широкі можливості для довільної кваліфікації одних і тих самих дій підозрюваних в межах від кримінального проступку до особливо тяжкого злочину.

Виходячи з викладеного, а також з урахуванням практичної тотожності понять «колабораційна діяльність» та «пособництво державі-агресору» підтримуємо пропозицію виключити ст. 111–2 з КК України, оскільки вона передбачає колабораційну діяльність в її окремих формах, які вже визначені у ст. 111–1 КК України, а окремі її положення включити до тексту ст. 111–1 КК України з відповідною диференціацією покарання.

Ключові слова: пособництво, держава-агресор, колабораційна діяльність, державна зрада.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення російських військ в Україну істотно актуалізувало питання ефективності кримінально-правової протидії ймовірним формам співпраці з держа-

вою-агресором (її окупаційними адміністраціями, спецслужбами та збройними формуваннями), що сприяло суттєвому пожвавленню законодавчого процесу.

Протягом березня-квітня 2022 року законодавцем було прийнято деякі до-

повнення до існуючих та низку нових норм Кримінального кодексу України (далі – ККУ), спрямованих на криміналізацію нових форм співпраці (пособництва, допомоги) ворогу.

Так, зокрема, 3 березня 2022 року розділ 1 Особливої частини ККУ («Злочини проти основ національної безпеки»), було доповнено статтею 111–1 «Колабораційна діяльність»¹, а до ст. 111 ККУ «Державна зрада» було внесено зміни (доповнено новою ч. 2), що передбачають її вчинені в умовах воєнного стану². Проте, на думку законодавців, цього було недостатньо для охоплення всього спектру співпраці з державою-агресором, а відтак вже 14 квітня 2022 року КК України було доповнено ст. 111–2 «Пособництво державі-агресору»³.

Застосований законодавцем підхід до удосконалення кримінальної відповідальності за співпрацю з ворогом передбачав доповнення КК України новими нормами, а не доповнення чи зміни диспозиції існуючих норм, що свідчить про те, що він розглядає криміналізовані діяння не конкретизованими формами вже існуючих складів кримінальних правопорушень, а суспільно-небезпечними діями, які раніше не передбачали кримінальної відповідальності.

Відтак логічно, що запровадження ст. 111–2 ККУ не потягнуло за собою змін чи доповнень до вже криміналізованих на той час форм пособництва (співпраці, допомоги) ворогу, не зумовило перегляд чи конкретизацію застосованих у їх диспозиції термінів та понять, диференціюванню передбаченої за їх вчинення відповідальності.

Це призвело до суттєвого уподібнення, а іноді й прямого дублювання ознак

об'єктивної сторони ст. 111–2 ККУ з іншими його нормами, утруднення їх чіткого розмежування, а отже спричинило штучну конкуренцію та темпоральну колізію норм, порушення принципів юридичної визначеності і пропорційності покарання, остаточно заплутало й без того не бездоганний понятійний апарат розділу I КК України.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Аналіз нечисленних публікацій з цього приводу свідчить про неоднозначне, а здебільшого, – досить критичне сприйняття науковцями запровадженої новели, що зумовлює актуальність дослідження наслідків її запровадження та шляхів подальшого удосконалення кримінальної відповідальності за співпрацю з державою-агресором.

Метою статті є визначення основних недоліків диспозиції ст. 111–2 КК України та шляхів їх усунення.

Виклад матеріалу дослідження та його основні результати. Чотирнадцятого квітня 2022 р. КК України було доповнено статтею 111–2 «Пособництво державі-агресору» такого змісту:

1. Умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, за винятком громадян держави-агресора, з метою завдання шкоди Україні шляхом: реалізації чи підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам

¹ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 № 2108-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>> дата звернення 25.05.2023.

² Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України в умовах дії режиму воєнного стану: Закон України від 03.03.2022 № 2113-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-IX#Text>> дата звернення 25.05.2023.

³ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки: Закон України від 14.04.2022 № 2198-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#Text>> дата звернення 25.05.2023.

держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора -

караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

В пояснювальній записці до проекту відповідного закону зазначалося, що в умовах триваючої збройної агресії та ведення бойових дій «ряд громадян України здійснюють допомогу (пособництво) РФ у здійсненні агресивних дій, розгортанні збройного конфлікту проти України, включаючи різні форми підтримки збройних формувань та окупаційних адміністрацій держави-агресора та інші дії, які мають бути кваліфіковані як пособництво державі-агресору». А метою законопроекту визначалось «встановлення справедливого покарання для осіб, які здійснюють пособництво з державою-агресором, а також обмеження доступу таких осіб до посад, пов'язаних із виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування»¹.

Ймовірно, що саме відсутність законодавчого визначення (а отже і чіткого розуміння) таких базових понять як «підбивна діяльність», «надання допомоги», «ворог», «перехід на бік ворога» тощо і зумовила застосування законодавцем нових понять для визначення співпраці з ворогом – «колабораційна діяльність», «державо-агресор», «пособництво» тощо, без урахування їх співвідношення між собою та з вже існуючими в КК України поняттями як синонімів або складових.

Аналіз самої назви Закону України, яким КК України було доповнено

ст. 111–2 («Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за *колабораційну діяльність* та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки») свідчить про те, що законодавець розглядає криміналізацію «пособництва державі-агресору» як удосконалення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність (як її частину), оскільки жодних новел до ст. 111–1 КК («Колабораційна діяльність») цим законом не запроваджується, проте криміналізує ці дії чомусь не у ст. 111–1 КК, а в окремій нормі, застосовуючи й нову назву правопорушення – «пособництво».

Семантичний аналіз співвідношення цих термінів свідчить про їх суттєву смислову подібність. Так, у загальному сенсі під колабораційною діяльністю (від франц. *collaboration* – співпраця) розуміється усвідомлене, добровільне та зумисне співробітництво з ворогом у його інтересах і на шкоду своїй державі та її союзникам², а пособництво словники української мови визначають як сприяння, допомогу (перев. у підступних, злочинних діях тощо)³ [9]. До того ж, визначення у ст. 111–2 КК пособництва як «дій, спрямованих на допомогу державі-агресору» по суті є окремим випадком «надання допомоги іноземній державі в проведенні підбивної діяльності проти України», передбачений у ч. 1 ст. 111 КК.

Водночас, «пособництво» є спеціальним терміном, вживаним у КК та кримінальній юстиції для позначення різновиду співучасника в злочині. Так, відповідно до положень ч. 5 ст. 27 КК пособником визнається особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи

¹ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки: Пояснювальна записка до проекту Закону України від 14.04.2022 <<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1247318>> дата звернення 25.05.2023.

² Колабораціонізм. Енциклопедія сучасної України <https://esu.com.ua/search_articles?id=4446> дата звернення 25.05.2023.

³ Пособництво. Академічний тлумачний словник (1970–1980) <<http://sum.in.ua/s/posobnycstvo>> дата звернення 25.05.2023.

знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню кримінального правопорушення іншими співучасниками, а також особа, яка заздалегідь обіцяла переховати особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, знаряддя чи засоби вчинення кримінального правопорушення, сліди кримінального правопорушення чи предмети, здобуті кримінально протиправним шляхом, придбати чи збути такі предмети або іншим чином сприяти приховуванню кримінального правопорушення.

В теорії кримінального права визначають фізичне та інтелектуальне пособництво. Фізичне пособництво, до прикладу, передбачає надання іншому співучаснику засобів або знарядь вчинення злочину (наприклад, підроблених документів, зброї, транспорту для втечі тощо), усунення перешкод для вчинення злочину (залишення приміщення незачиненим, вимкнення сигналізації, відволікання охоронців тощо).

Інтелектуальне пособництво виражається у наданні порад, вказівок для вчинення кримінального правопорушення (зокрема, має місце у випадку, коли особа володіє спеціальними знаннями у певній сфері і свідомо ними ділиться для реалізації злочинного умислу), заздалегідь обіцяне переховуванням правопорушників чи їх знарядь тощо.

Як слушно зазначають О. Кравчук і М. Бондаренко пособник – це особа, яка самостійно кримінальне правопорушення не вчиняє, а лише своїми діями чи бездіяльністю сприяє його вчиненню виконавцем, відтак, на підставі положень ч. 2 ст. 29 ККУ кваліфікація дій пособника відбувається за ч. 5 ст. 27 і тією статтею (частиною статті) Особливої частини КК, яка передбачає кримінальне правопорушення, вчинене виконавцем. Застосування законодавцем у статті 111–2 ККУ терміну «пособництво» створило прецедент ототожнення пособника із виконавцем в одній особі¹.

За таких обставин виникає певний парадокс співучасті, коли особа, яка сприяла суб'єкту правопорушення, передбаченого ст. 111–2 КК у його вчиненні, є фактично пособником пособника. Зауважимо, що окрема криміналізація пособництва у вчиненні конкретних правопорушень була притаманна КК України і раніше (наприклад ч. 1 ст. 111, ч. 1 ст. 255–2, ст. 256, ст. 258–4, ч. 1 ст. 332 тощо), проте донедавна жодна стаття КК України не передбачала відповідальність за пособництво у вчиненні правопорушення у безпосередній його інтерпретації. Відтак, не зовсім зрозуміло, чи поширюються на пособника, як суб'єкта ст. 111–2 ККУ, положення ст. ч. 2 ст. 31 ККУ про відсутність кримінальної відповідальності пособника (як співучасника кримінального правопорушення) при добровільній відмові від вчинення правопорушення.

Запровадження ст. 111–2 ККУ створює також штучну конкуренцію з ч. 1 (2) ст. 111 ККУ, де у третій формі державної зради також криміналізовано, по суті, пособницькі дії. Очевидно, що в умовах воєнного стану державна зрада у формі надання допомоги в проведенні підривної діяльності проти України іноземній державі (її організаціям), яка виступає агресором (ворогом), автоматично переходить у її іншу форму – перехід на бік ворога (держави-агресора). Відтак, ця форма, поза сумнівом, включає в себе всі різновиди підривної діяльності на користь агресора та всі можливі форми (їх складові) співпраці (пособництва, допомоги) з агресором, окрім тих, які на сьогодні конкретизовані і віднесені законодавцем до колабораційної діяльності (ст. 111–1 ККУ). Проте, не визнаючи криміналізовані у ст. 111–2 КК діяння ані зрадою ані колабораційною діяльністю, а утворюючи нове поняття, – «пособництво державі-агресору», і не пропонуючи при цьому розмежувальних ознак (ба навіть традиційної ремарки: – «за

¹ Кравчук О., Бондаренко М. Пособництво державі агресору: нові склади злочинів за ст. 111–2 Кримінального кодексу України <<https://hrvector.org/podiyi/22-05-03-art3>> дата звернення 25.05.2023.

відсутності ознак державної зради)), законодавець додатково ускладнює кваліфікацію форм співпраці з агресором та посилює невизначеність у й без того не бездоганному понятійному апараті злочинів проти основ національної безпеки України.

За логікою речей удосконалення кримінальної відповідальності за співпрацю з іноземною державою (в т.ч. агресором) мало б відповідати одній з двох концепцій: або конкретизація складових «підривної діяльності» та «переходу на бік ворога» в рамках державної зради, або ж конкретизація цих форм як виокремлених самостійних складів кримінальних правопорушень (наприклад, колабораційної діяльності), з їх нормативно-правовим визначенням та виключенням цих двох форм з державної зради, а можливо і самої статті «Державна зрада» з КК України, як семантично і ідеологічно сумнівного поняття (суб'єкт шпигунства (ст. 114 КК) при цьому стає загальним).

Утім, проігнорувавши обидві ці концепції законодавець створив темпоральну колізію старих та нових норм, а через неузгодженість та неконкретність формулювання нових криміналізованих діянь, – ще й їх конкуренцію між собою.

Аналіз диспозиції ст. 111–2 та існуючих до її прийняття норм КК України свідчить про те, що наявні склади кримінальних правопорушень вже містили підстави притягнення винуватої особи до кримінальної відповідальності за різноманітні форми співпраці (допомоги, пособництва) з представниками держави-агресора, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, в тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора, а відтак необхідності у її прийнятті взагалі не було.

Так, наприклад, відповідальність громадянина України за «допомогу державі-агресору, його збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації шляхом добровільного збору, підготовки та/або передачі їм матеріальних ресурсів чи інших активів» вже була перед-

бачена у ч. 4 ст. 111–1 КК, – «передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора». Проте, попри подібність зазначених дій, законодавець передбачив за їх вчинення суттєво відмінні покарання: штраф до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна (ч. 4 ст. 111–1 КК), та позбавлення волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої (ст. 111–2 КК). До того ж подібні дії можуть також кваліфікуватися і як державна зрада у формі переходу на бік ворога, вчинена в умовах воєнного стану, та передбачати позбавлення волі на строк п'ятнадцяти років або довічного позбавлення волі, з конфіскацією майна (ч. 2 ст. 111 КК).

Також, в КК України вже було встановлено відповідальність за криміналізоване у ст. 111–2 КК «пособництво» (по суті – надання допомоги) збройним формуванням держави-агресора шляхом реалізації чи підтримки їх дій. Зокрема, у ч. 7 ст. 111–1 КК передбачалась «надання незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території та/або збройним формуванням держави-агресора допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України...». Зауважимо, що це діяння охоплюється також і змістом державної зради у формі переходу на бік ворога, вчиненої в умовах воєнного стану (ч. 2 ст. 111 КК).

Криміналізоване законодавцем у ст. 111–2 КК пособництво державі-а-

гресору, на нашу думку, можна розглядати лише як окремий випадок державної зради у формі надання допомоги (фактично – пособництва, відповідно до ч. 5 ст. 27 КК) іноземній державі у проведенні підривної діяльності проти України, яка з початком цієї іноземною державою агресії проти нашої держави змінює форму і має кваліфікуватися як перехід на бік ворога.

Статтю 111–2 КК можна було б розглядати як спеціальну норму стосовно ст. 111 ККУ, – як таку, що передбачає не просто іноземну державу, а державу-агресора, якби у диспозиції ст. 111 КК було відсутнє практично тотожне поняття «ворога» і вона не була доповнена (за 42 дні до прийняття ст. 111–2 КК) ч. 2 (державна зрада, вчинена в умовах воєнного стану).

Відтак, найбільш суттєвою відмінністю цих норм є визначення у ст. 111–2 ККУ загального суб'єкта пособництва (за винятком громадянин держави-агресора), проте, на нашу думку, це не можна вважати аргументом для запровадження окремої норми, оскільки і у ст. 111 ККУ пособником визначених правопорушень може виступати будь-яка особа.

Отже, запровадження нової норми не сприяло конкретизації та розмежуванню форм співпраці з ворогом, а лише створило конкуренцію (темпоральну колізію) цих норм.

Крім того, з аналізу диспозиції статей 111–1 та 111–2 КК України вбачається, що диспозиція останньої практично охоплює (в узагальненому виді) диспозицію ст. 111–1 КК, але передбачає більш сувору відповідальність, що суперечить засадам нормотворення та спричиняє складнощі з юридичною кваліфікацією.

Попри зазначені недоліки варто зауважити й певну позитивну тенденцію, – законодавець нарешті усвідомив, що сприяти іноземній державі в т.ч. державі-агресору (надавати допомогу зокрема й у проведенні ними підривної діяльності) може не лише громадянин України, а й іноземець та особа без громадянства.

Проте, залишається не зрозумілими підстави обмеження загального суб'єкта згаданого правопорушення шляхом запровадження винятку для громадян держави-агресора («Умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України, іноземцем чи особою без громадянства, *за винятком громадян держави-агресора*, з метою завдання шкоди Україні...»). Ймовірно, таким чином законодавець прагнув виокремити громадян держави-агресора (не комбатантів), безпосередньо задіяних (за контрактом чи трудовим договором) у забезпеченні його збройних сил та діяльності окупаційних адміністрацій, і які прибули на територію України вже після її окупації. Втім, це не має поширюватись на громадян держави-агресора, які до початку бойових дій мали посвідку на постійне чи тимчасове проживання в Україні.

Зауважимо також, що у ч. 4 та ч. 6 ст. 111–1 КК України, де суб'єкт теж загальний, законодавець подібного винятку для громадян держави-агресора не робить. До того ж, такий підхід протирічить Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», де зазначається, що перебуваючи на території нашої держави іноземці та особи без громадянства зобов'язані неухильно дотримуватися Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, інтереси суспільства та держави (ч. 3 ст. 3). Іноземці, які на території України вчинили злочин, або інші правопорушення, несуть відповідальність на загальних підставах (ст. 29), а після відбуття призначеного покарання можуть бути видворені за межі держави з заборобою подальшого в'їзду в Україну строком до п'яти років (ст. 32).

Подібний, шкідливий підхід успадковано КК України з радянського законодавства. Відповідно до положень ст. 111

КК, на відміну від інших злочинних посягань проти основ національної безпеки (ст. 109, 110, 112, 113, 114 КК тощо), суб'єктом надання допомоги іноземцям у проведенні підривної діяльності проти України може виступати лише український громадянин. Ті ж самі дії, вчинені особою без громадянства чи іноземним громадянином не передбачають кримінальної відповідальності. Це дозволяє припустити, що основною функцією норми, запровадженої за радянських часів, було й залишається жорстке регулювання контактів громадян з представниками іноземних держав та організацій, оскільки, за умови визнання діяльності цих іноземців підривною, такі контакти автоматично набувають злочинного характеру та створюють підставу для притягнення осіб до кримінальної відповідальності.

Думається, що такі штучні обмеження кола суб'єктів посягань проти основ національної безпеки України варто усувати, а не множити. Отже, існуючу у статті дефініцію пропонуємо викласти такої редакції «...за винятком громадян держави-агресора, які тимчасово чи постійно не проживали на території України на момент початку агресії».

Висновки. Некоректність та неузгодженість формулювань диспозиції ст. 111–2 КК України спричинила дублювання та змішування ознак об'єктивної сторони криміналізованих діянь, призвела до штучної конкуренції та темпоральної колізії кримінально-правових норм.

Ситуація, що склалася, не сприяє чіткості кримінально-правової оцінки

дій осіб, що надають допомогу (сприяють) державі-агресору, гальмує досудове розслідування, а крім того, з урахуванням утворених нормативним «люфтом» корупційних ризиків, відкриває широкі можливості для довільної кваліфікації одних і тих самих дій підозрюваних в межах від кримінального проступку до особливо тяжкого злочину.

Виходячи з викладеного, а також з урахуванням практичної тотожності понять «колабораційна діяльність» та «пособництво державі-агресору» підтримуємо пропозицію групи законодавців¹ щодо виключення ст. 111–2 з КК України, оскільки вона «передбачає колабораційну діяльність в її окремих формах, які вже визначені у ст. 111–1 КК України, а окремі її положення включити до тексту ст. 111–1 КК України»² з відповідною диференціацією покарання.

Також, для чіткого усвідомлення суб'єктам правозастосування сутності кримінальних правопорушень, передбачених у ст. 111–1 КК України та їх відмінності від подібних форм державної зради, пропонуємо навести у цій статті (можливо – у примітці до неї) таке визначення колабораційної діяльності: «колабораційна діяльність – умисна добровільна співпраця з державою-агресором, вчинена в умовах окупації території України або її частини з метою забезпечення підтримки цієї держави та завдання шкоди суверенітету, територіальній цілісності і недоторканності, обороноздатності або державній, економічній чи інформаційній безпеці України».

¹ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та суміжні кримінальні правопорушення: Проект Закону від 20.07.2022 № 7570 <<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40023>> дата звернення 25.05.2023.

² Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та суміжні кримінальні правопорушення: Пояснювальна записка до проекту Закону України від 20.07.2022 № 7570 <<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1404639>> дата звернення 25.05.2023.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vstanovlennia kryminalnoi vidpovidalnosti za kolaboratsiinu diialnist [On amendments to some legislative acts of Ukraine regarding the establishment of criminal liability for collaborative activity] Zakon Ukrainy vid 03.03.2022 № 2108-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text>> data zvernennia 25.05.2023 [in Ukrainian].

2. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo posylennia vidpovidalnosti za zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy v umovakh dii rezhymu voiennoho stanu [On amendments to the Criminal Code of Ukraine regarding increased liability for crimes against the foundations of national security of Ukraine under the conditions of martial law] Zakon Ukrainy vid 03.03.2022 № 2113-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2113-IX#Text>> data zvernennia 25.05.2023 [in Ukrainian].

3. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo udoskonalennia vidpovidalnosti za kolaboratsiinu diialnist ta osoblyvosti zastosuvannia zapobizhnykh zakhodiv za vchynennia zlochyniv proty osnov natsionalnoi ta hromadskoi bezpeky [On amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine regarding the improvement of responsibility for collaborative activity and the specifics of the application of preventive measures for committing crimes against the foundations of national and public security] Zakon Ukrainy vid 14.04.2022 № 2198-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#Text>> data zvernennia 25.05.2023 [in Ukrainian].

4. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo udoskonalennia vidpovidalnosti za kolaboratsiinu diialnist ta osoblyvosti zastosuvannia zapobizhnykh zakhodiv za vchynennia zlochyniv proty osnov natsionalnoi ta hromadskoi bezpeky [On making changes to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine regarding the improvement of responsibility for collaborative activity and the specifics of the application of preventive measures for committing crimes against the foundations of national and public security] Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy vid 14.04.2022 <<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1247318>> data zvernennia 25.05.2023 [in Ukrainian].

5. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo udoskonalennia vidpovidalnosti za kolaboratsiinu diialnist ta sumizhni kryminalni pravoporushennia [On amendments to the Criminal and Criminal Procedural Codes of Ukraine regarding the improvement of liability for collaborative activities and related criminal offenses] Proekt Zakonu vid 20.07.2022 № 7570 <<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40023>> data zvernennia 25.05.2023 [in Ukrainian].

6. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo udoskonalennia vidpovidalnosti za kolaboratsiinu diialnist ta sumizhni kryminalni pravoporushennia [On Amendments to the Criminal and Criminal Procedural Codes of Ukraine on Improving Liability for Collaborative Activities and Related Criminal Offenses] Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy vid 20.07.2022 № 7570 <<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1404639>> data zvernennia 25.05.2023 [in Ukrainian].

BIBLIOGRAPHY

JOURNAL ARTICLES

7. Kravchuk O, Bondarenko M, Posobnytstvo derzhavi ahresoru: novi sklady zlochyniv za st. 111–2 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Assistance to the aggressor state: new types of crimes under Art. 111–2 of the Criminal Code of Ukraine] <<https://hrvector.org/podiyi/22-05-03-art3>> data zvernennia 25.05.2023 [in Ukrainian].

WEBSITES

8. Kolaboratsionizm. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy [Collaborationism. Encyclopedia of Modern Ukraine] <https://esu.com.ua/search_articles?id=4446> data zvernennia 25.05.2023 [in Ukrainian].

9. Posobnytstvo. Akademichniy tlumachnyi slovnyk [Assistance Academic explanatory dictionary] (1970–1980) <<http://sum.in.ua/s/posobnyctvo>> data zvernennia 25.05.2023 [in Ukrainian].

Shlapachenko V.M.,
Doctor of Philosophy,
senior researcher, leading researcher,
National Academy of Security service of Ukraine
ORCID ID: 0009-0004-8453-9384

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.1-2/164-172>

PROBLEMATIC ISSUES OF CRIMINALIZATION OF AIDING AND ABETTING THE AGGRESSOR STATE (ARTICLE 111–2 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE)

Abstract. *The article examines the problematic issues that arose as a result of the addition of the Criminal Code of Ukraine, Art. 111–2, ways of eliminating the identified shortcomings are being investigated.*

Not recognizing criminalized in Art. 111–2 of the Criminal Code acts neither by treason nor by collaborative activity, but by creating a new concept – «assistance to the aggressor state», and without offering distinguishing features at the same time, the legislator additionally complicates the qualification of forms of cooperation with the aggressor and increases uncertainty in the already imperfect conceptual the apparatus of crimes against the foundations of national security of Ukraine.

Analysis of the disposition of Art. 111–2 and the existing norms of the Criminal Code of Ukraine before its adoption indicate that the existing criminal offenses already contained grounds for bringing the guilty person to criminal responsibility for various forms of cooperation (aid, abetment) with representatives of the aggressor state, illegal authorities created on temporarily occupied territory, including by the occupation administration of the aggressor state, and therefore there was no need for its acceptance at all.

The current situation does not contribute to the clarity of the criminal-legal assessment of the actions of persons who provide assistance (contribute) to the aggressor state, inhibits the pre-trial investigation, and in addition, taking into account the corruption risks created by the normative «backlash», opens wide opportunities for the arbitrary qualification of some and the same actions of the suspects ranging from a criminal misdemeanor to a particularly serious crime.

Based on the above, as well as taking into account the practical identity of the concepts «collaborative activity» and «assistance to the aggressor state», we support the proposal to exclude Art. 111–2 of the Criminal Code of Ukraine, as it provides for collaborative activity in its separate forms, which are already defined in Art. 111–1 of the Criminal Code of Ukraine, and its separate provisions to be included in the text of Art. 111–1 of the Criminal Code of Ukraine] with the corresponding differentiation of punishment.

Key words: *aiding and abetting, aggressor state, collaborative activity, treason.*